

РОЗДІЛ 5. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЯК ІННОВАЦІЙНОЇ ОСНОВИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

THEORETICAL FUNDAMENTALS OF RESEARCH IN TOURISM INFRASTRUCTURE AS AN INNOVATIVE BASIS OF REGIONAL TOURISM DEVELOPMENT

УДК 338.48

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastuct66-26>

Графська О.І.

д.е.н., доцент, доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

Головчук Ю.О.

к.е.н., доцент кафедри маркетингу та реклами Вінницький торговельно-економічний інститут Державного торговельно-економічного університету

Четирбук О.Р.

викладач кафедри туризму Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

Hravska Oryslava

Lviv State University of Physical Culture named after Ivan Boberskyi

Holovchuk Yuliia

Vinnitsia Trade and Economic Institute State University of Trade and Economics

Chetyrbuk Olha

Lviv State University of Physical Culture named after Ivan Boberskyi

У статті розглянуто наукові підходи до формування теоретико-методологічних засад інноваційного розвитку туристичної інфраструктури в контексті регіональних економічних та туризмознавчих досліджень. Виокремлено основні теоретичні положення сучасних досліджень туристичної інфраструктури. Проаналізовано визначення, що ілюструють основні підходи до трактування поняття «туристична інфраструктура» в українській та зарубіжній науці. Виявлено, що домінуючим є трактування, яке висвітлює туристичну інфраструктуру як галузь економіки, а не як просторову структуру. Сучасна туристична інфраструктура стосується практично усіх сфер туристичної діяльності та охоплює суб'єкти туристичної діяльності, індустрію гостинності, туристичні послуги та туристичний продукт. Туристична інфраструктура має також свою внутрішню структуру, що потребує постійного розвитку та модернізації. Зроблено висновок про те, що наявність туристичної інфраструктури формує туристичні регіони, сприяє їх туристичній спеціалізації. Завдяки наявності інфраструктурних зв'язків між окремими об'єктами зростає якість туристичного обслуговування на території дестинації.

Ключові слова: туристична інфраструктура, поняття, підходи, структура, інноваційний розвиток.

The article deals with the scientific approaches to the formation of theoretical and methodological foundations of tourism infrastructure innovative development in the context of regional economics and tourism research. The main theoretical provisions of modern research of tourist infrastructure, in particular regarding its content and structure, are highlighted. Definitions illustrating the main approaches to the interpretation of the concept of "tourism infrastructure" in Ukrainian and foreign science are analyzed. It was found that the dominant interpretation, which highlights the tourism infrastructure as a branch of the economy, rather than as a spatial structure. Modern tourism infrastructure covers almost all areas of tourism and includes tourism entities, the hospitality industry, tourism services and tourism products. The main elements of the tourism infrastructure are accommodation establishments, catering establishments, elements of the transport infrastructure. The accompanying infrastructure includes cultural institutions, entertainment facilities, sports facilities, health care facilities, within which additional tourism services are provided. Tourism infrastructure also has its own internal structure, which requires constant development and modernization. Research in the field of tourism infrastructure is innovative. Given the fact that most tourism resources are not subject to significant modifications in the process of destination management, it is the infrastructure that becomes a significant innovative factor in their development. It is concluded that the availability of tourism infrastructure forms tourism regions, promotes their tourism specialization. Due to the availability of infrastructural connections between individual facilities, the quality of tourism services in the destination is increasing. In the socio-humanitarian dimension, the functioning of tourism infrastructure is primarily due to the specific complex of human needs that are met by tourism and have sufficient motivational power to encourage people to travel. A special role in the development of tourism infrastructure is played by the marketing policy of regional tourism development, which allows intensifying tourist flows by forming competitive regional and local tourism products.

Key words: tourism infrastructure, concepts, approaches, structure, innovative development.

Постановка проблеми. Туристична сфера в сучасних умовах характеризується надзвичайно динамічним розвитком, що супроводжується не лише зростанням інтенсивності туристичних потоків, а й інтенсивною розбудовою відповідної інфраструктури. З огляду на це найбільшою туристичною конкурентоздатністю характеризуються країни, що надають значну увагу розвитку туристичної інфраструктури. Процеси розбудови сучасної туристичної інфраструктури вимагають наявності належного теоретико-методологічного підґрунтя стратегічного управління регіональним розвитком туризму на інноваційних засадах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роль туристичної інфраструктури в регіональних туристичних системах та національному туристичному комплексі, аналіз її впливу на економічну ефективність туристичної діяльності є предметом дослідження багатьох науковців, серед яких такі українські вчені як А. Гайдук, А. Голод, Д. Корньова, С. Кузик, І. Мініч, Е. Щепанський, М. Рутинський, О. Стецюк та ін. Водночас проблеми формування теоретичних засад розвитку сучасної туристичної інфраструктури, зокрема в регіональному вимірі, в науковій літературі є досі малодослідженими, а також тематично розпорощеними в

окремих галузях гуманітарного та економічного знання.

Постановка завдання. З огляду на це, метою статті є аналіз та узагальнення наукових підходів до формування теоретико-методологічних засад інноваційного розвитку туристичної інфраструктури в контексті регіональних економічних та туризмознавчих досліджень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «інфраструктура» – словосполучення, яке має латинське коріння, що складається з термінів «infra» (під) та «struktura» (будова, розташування), – пройшов тривалий шлях розвитку. На початку ХХ ст. під інфраструктурою розуміли комплекс споруд, які забезпечували дії збройних сил, – склади, військові бази, полігони та ін. Згодом, у 40-х роках поняття «інфраструктура» почали використовувати для групи галузей, котрі забезпечували функціонування промислового та сільськогосподарського виробництва. Починаючи з 1950-х років широко під інфраструктурою стали розуміти сукупність галузей і видів діяльності, які обслуговують і виробничу, і невиробничу сфери економіки [1].

У подальшому розвитку поняття «інфраструктура» все більше уваги вчені надають його поділу за сферами діяльності людини: на виробничу інфраструктуру, необхідну самому процесові виробництва, і на соціальну інфраструктуру (охорона здоров'я, освіта, культура, побутове обслуговування і под.), що забезпечують повноцінне життя населення на локальному чи регіональному рівнях. Причому інфраструктуру трактують як комплекс галузей і сфер діяльності, що створюють загальні умови для функціонування інших галузей.

Згідно Закону України «Про туризм» туристична інфраструктура – сукупність різних суб'єктів туристичної діяльності (готелі, туристичні комплекси, кемпінги, мотелі, пансіонати, підприємства харчування, транспорту, заклади культури, спорту тощо), які забезпечують прийом, обслуговування та перевезення туристів. Таким чином, це будівлі і споруди, засоби комунікації, транспортна система, які залучені до туристичної діяльності.

За іншим визначенням туристична інфраструктура – це сукупність штучно створених рекреаційних закладів (санаторії, бази відпочинку, готелі, ресторани та ін.) та супутніх об'єктів, побудованих для загального користування за рахунок державного інвестування (автомобільні та залізничні дороги (шляхи), пункти пропуску, аеропорти, лікарні, школи тощо) [4].

Як зазначає А.Гайдук, туристичну інфраструктуру можна аналізувати у вигляді трьох складових: інституційної, інформаційної, регламентуючої [2].

Інституційну складову становлять загальні інституції (транспорт, готелі, банки, страхові компанії, митниця, інвестиційні фонди тощо)

і спеціалізовані інституції (туристичні фірми, рекламні підприємства, спеціалізовані страхові компанії, служби маркетингу тощо).

Інформаційна складова містить такі елементи як:

- розповсюдження інформації (Інтернет, засоби масової інформації);

- інформаційний та рекламний бізнес;
- інформаційно-туристичний ресурс (необхідність створення образу романтичної подорожі, який би приваблював туристів, стимулював туристичну активність і ефективно використання туристичного потенціалу регіону).

Регламентуюча складова туристичної інфраструктури містить в собі нормативно-правові акти, що регулюють відносини в цій сфері життєдіяльності суспільства [2].

Інфраструктура окремого територіально-туристичного поєднання, на думку дослідників, може містити:

- засоби переміщення туристів (і в межах регіону відвідування, і транзитним проїздом його територією) різними видами транспорту;

- гастрономічні локації (забезпечення туристів харчуванням);

- суб'єкти, що надають екскурсійні послуги (екскурсоводи, перекладачі, гіді);

- рекламно-інформаційні й збутові заклади (послуги бронювання місць на транспорті, у засобах розміщення, інформаційно-туристичних центрах, рекламних агентствах, медіа, видавництвах та ін.);

- суб'єкти, що надають послуги із задоволення пізнавальних, розважальних і побутових потреб туристів;

- торговельні підприємства;

- юридичні, банківські і страхові установи;

- контрольно-адміністративні органи (прикордонні, митні служби, правоохоронні органи та ін.) [7].

Визначення, що ілюструють основні підходи до трактування поняття «туристична інфраструктура» подані в хронологічній послідовності у табл. 1.

Узагальнюючи проаналізовані підходи, можемо зробити висновок, що домінуючим є трактування, яке висвітлює туристичну інфраструктуру як галузь економіки, а не як просторову структуру.

Туристичну інфраструктуру доцільно аналізувати в структурі регіональних туристичних систем як одну з їх підсистем [3], що має разом із соціальною (туристи) системоформуюче значення, адже забезпечує взаємозв'язки між іншими компонентами системи.

На нашу думку, сучасна туристична інфраструктура стосується практично усіх сфер туристичної діяльності та охоплює:

- суб'єкти туристичної діяльності – суб'єкти господарювання, що зареєстровані у встановленому чинним законодавством тієї чи іншої країни

Таблиця 1

Основні підходи до визначення поняття «туристична інфраструктура (ТІ)»

Автор (рік)	Визначення (ТІ)
Donthu and Yoo (1998)	ТІ включає допоміжні та додаткові засоби, обладнання, системи, процеси та ресурси, необхідні для функціонування кожного туристичного місця. В першу чергу це стосується доріг, залізниці, аеропортів тощо, які роблять туристичне місце доступним для туристів
В.С. Кравців, Л.С. Гринів, М.В. Копач, С.П. Кузик (1999)	ТІ – це сукупність підприємств й інституцій, які є територіальним, матеріальним і організаційним підґрунтям розвитку туризму. Вона охоплює чотири основні елементи: об'єкти розміщення, харчування, супутню та комунікаційну сферу
Coviello, Winklhofer, and Hamilton (2006)	ТІ – це комплекс пристроїв та установ, що становлять матеріальну та організаційну основу для розвитку туризму
В. І. Новикова (2008)	ТІ – це сукупність засобів, закладів, споруд, мереж та інших елементів матеріально-технічної бази, що допомагають здійснювати рекреаційну діяльність. Залежно від того, використовується інфраструктура тільки у рекреаційній сфері чи ще в інших сферах життєдіяльності суспільства
Adebayo and Iweka (2014)	ТІ можна трактувати як фізичні елементи, спроектовані та споруджені для обслуговування відвідувачів.
Singh, Saini, and Majumdar (2015)	Структура ТІ складається з таких елементів: типово ТІ (засоби розміщення, засоби обслуговування, прибуття, туристична інформація та маршрути), паратуристична інфраструктура (транспортні засоби – дороги та транспортні пункти), місцеві об'єкти – комунальний та громадський транспорт, об'єкти торгівлі та обслуговування), гастрономія та супутні заклади (спорт, дозвілля, розваги)

Джерело: узагальнено на основі визначень вказаних авторів

порядку, і мають ліцензію або дозвіл на здійснення діяльності, пов'язаної із наданням туристичних послуг та внесені до Державного реєстру суб'єктів туристичної діяльності;

- індустрію гостинності – сукупність підприємств харчування, розміщення, транспорту, торгівлі, закладів культури, освіти, спорту тощо, які забезпечують надання послуг, виробництво та реалізацію товарів для задоволення потреб туристів у місці тимчасового перебування (дестинації);

- туристичні послуги – послуги щодо розміщення, харчування, інформаційно-рекламного обслуговування, а також послуги закладів культури, спорту, побуту, розваг тощо, спрямовані на задоволення потреб туристів;

- туристичний продукт – попередньо розроблена програма комплексного обслуговування туристів, яка поєднує сукупність послуг, що реалізуються або пропонуються до реалізації за єдиною ціною.

Основними елементами туристичної інфраструктури є заклади розміщення, заклади харчування, елементи транспортної інфраструктури. До супутньої інфраструктури належать заклади культури, розважальні заклади, спортивні заклади, заклади охорони здоров'я, в межах яких надаються додаткові послуги туристу. Як і кожна система, туристична інфраструктура має також свою внутрішню структуру, що потребує постійного розвитку та модернізації.

Дискусійним є віднесення до туристичної інфраструктури туристичних ресурсів – сукупності природних, історичних, культурних, соціально-

економічних та інших ресурсів й об'єктів відповідної території, які задовольняють різні потреби туриста. На нашу думку, туристичні ресурси є передумовою розвитку туризму та базовим складником туристичного потенціалу території, на який уже «накладається» інфраструктура.

Варто зауважити, що дослідження у сфері туристичної інфраструктури багато в чому мають інноваційний характер. Зокрема, на думку науковців, це стосується:

- унікальної ролі туристичної інфраструктури в урбокомпенсаційній рекреації та управлінні урбанізаційними процесами;

- інтегруючого та дидактичного значення туристичної інфраструктури, що виводить її на системний рівень обслуговування у сфері туризму;

- проблем становлення та перспектив розвитку, особливостей управління, завдань і функцій сфери, що займається розвитком туристичної інфраструктури;

- вимог до працівників туристичного бізнесу і специфіки їх діяльності в цій сфері [8].

Враховуючи те, що більшість туристичних ресурсів не піддаються суттєвій модифікації в процесі управління дестинаціями, то саме інфраструктура стає суттєвим інноваційним чинником їх розвитку.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, у соціально-гуманітарному вимірі функціонування туристичної інфраструктури зумовлене перш за все тим специфічним комплексом потреб людини, який задовольняється туризмом і має достатню мотиваційну силу, щоб спонукати людей

до туристичних подорожей. З огляду на це, особливу роль у розвитку туристичної інфраструктури відіграє маркетингова політика регіонального розвитку туризму, що дає змогу інтенсифікувати туристичні потоки формуючи конкурентоспроможні регіональні і локальні туристичні продукти.

Наявність туристичної інфраструктури формує туристичні регіони, сприяє їх туристичній спеціалізації, адже завдяки наявності інфраструктурних зв'язків між окремими об'єктами зростає якість туристичного обслуговування на території дестинацій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бріль К. Г. Місце стратегічних пріоритетів розвитку у підвищенні інвестиційної привабливості туристичної галузі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 10. С. 14–18.
2. Гайдук А. Формування туристичної ринкової інфраструктури як фактор підвищення ефективності функціонування ринку туристичних послуг. *Регіональна економіка*. 1999. № 2. С.172–178.
3. Голод А. Безпека регіональних туристичних систем: теорія, методологія та проблеми гарантування : монографія. Львів : ЛДУФК, 2017. 340 с.
4. Енциклопедичний словник-довідник з туризму. Київ : Слово, 2006. 372 с.
5. Корнева Д. А. Проблеми розвитку інфраструктури туризму. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzvdpu/geograf/2008_15/industrylnuu%20tyuzm.pdf.
6. Кравців В. та ін. Науково-методичні засади реформування рекреаційної сфери. Львів : НАН України, 1999. 78 с.
7. Крушинська А. В. Особливості бюджетного стимулювання інвестиційної привабливості туристичного комплексу з урахуванням зарубіжного досвіду. *Стратегічні напрямки соціально-економічного розвитку держави в умовах глобалізації* : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. (18–20 квітня 2013 р.). Хмельницький : ХУУП, 2013. С. 207–209.
8. Мініч І. М. Соціальні чинники і функції інфраструктури туризму: соціологічний аналіз : автореф. дис... к.с.н.: 22.00.04. Київ : Інститут соціології НАН України, 2002. 16 с.
9. Щепанський Е. В. Науково-методичні засади стимулювання розвитку туристично-рекреаційного комплексу регіону : автореф. дис... к.е.н.: 08.10.01. Київ : Науково-дослідний економічний ін-т Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, 2003. 17 с.

REFERENCES:

1. Bryl K. H. (2015) Mistse stratehichnykh priorityativ rozvytku u pidvyshchenni investytsiinoi pryvablyvosti turystychnoi haluzi [The place of strategic development priorities in increasing the investment attractiveness of the tourism industry]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 10, pp. 14–18. (in Ukrainian)
2. Haiduk A. (1999) Formuvannia turystychnoi rynkovoï infrastruktury yak faktor pidvyshchennia efektyvnosti funktsionuvannia rynku turystychnykh posluh [Formation of tourist market infrastructure as a factor in improving the efficiency of the tourist services market]. *Rehionalna ekonomika*, no. 2, pp. 172–178. (in Ukrainian)
3. Holod A. (2017) Bezpeka rehionalnykh turystychnykh system: teoriia, metodolohiia ta problemy harantuvannia : monohrafiia [Security of regional tourist systems: theory, methodology and problems of guarantee: a monograph]. Lviv: LDUFK, 340 p. (in Ukrainian)
4. Entsyklopedychnyi slovnyk-dovidnyk z turyzmu (2006) [Encyclopedic dictionary-guide to tourism]. Kyiv: Slovo, 372 p. (in Ukrainian)
5. Kornieva D. A. Problemy rozvytku infrastruktury turyzmu [Problems of tourism infrastructure development]. Available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzvdpu/geograf/2008_15/industrylnuu%20tyuzm.pdf. (in Ukrainian)
6. Kravtsiv V. ta in. (1999) Naukovo-metodychni zasady reformuvannia rekreatsinoi sfery [Scientific and methodological principles of reforming the recreational sphere]. Lviv: NAN Ukrainy, 78 p. (in Ukrainian)
7. Krushynska A. V. (2013) Osoblyvosti biudzhethnoho stymuliuvannia investytsiinoi pryvablyvosti turystychnoho kompleksu z urakhuvanniam zarubizhnoho dosvidu [Features of budgetary stimulation of investment attractiveness of a tourist complex taking into account foreign experience]. *Stratehichni napriamky sotsialnoekonomichnoho rozvytku derzhavy v umovakh hlobalizatsii*: zb. tez mizhnar. nauk.-prakt. konf. (18–20 kvitnia 2013 r.). Khmelnytskyi: KhUUP, pp. 207–209. (in Ukrainian)
8. Minich I. M. (2002) Sotsialni chynnyky i funktsii infrastruktury turyzmu: sotsiolohichni analiz [Social factors and functions of tourism infrastructure: sociological analysis]. Kyiv: Instytut sotsiolohii NAN Ukrainy, 16 p. (in Ukrainian)
9. Shchepanskyi E. V. (2003) Naukovo-metodychni zasady stymuliuvannia rozvytku turystychno-rekreatsinoho kompleksu rehionu [Scientific and methodological principles of stimulating the development of the tourist and recreational complex of the region]. Kyiv: Naukovo-doslidnyi ekonomichniy in-t Ministerstva ekonomiky ta z pytan yevropeiskoi intehratsii Ukrainy, 17 p. (in Ukrainian)